

Розділ III

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.92

Мердова Ольга Миколаївна,
кандидат юридичних наук
(Донецький юридичний інститут МВС України,
Кривий Ріг)

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ)

Статтю присвячено проблемам стандартизації процесу навчання працівників правоохоронних органів. Здійснено аналіз проблеми на прикладі навчальних закладів системи МВС України, як структури, що має найбільш розгалужену систему навчальних закладів. Автором виділено основні проблемні питання, пов'язані із стандартизацією освітнього процесу та запропоновано заходи, що потребують негайної реалізації з метою підвищення якості освіти спеціалістів для правоохоронної системи.

Ключові слова: *стандартизація, державний галузевий стандарт, правоохоронні органи, відомча освіта.*

Постановка проблеми. Одним із актуальних питань сучасної системи правоохоронних органів України є питання підготовки кадрів для цих органів. Реформування системи правоохоронних органів, зміни чинного законодавства обумовлюють переосмислення підходів до процесу підготовки кадрів в цій сфері, впровадження в навчальний процес провідних інформаційних і педагогічних технологій, світового досвіду підготовки правоохоронних органів. Зміни системи освіти і якості підготовки працівників правоохоронних органів є однією із головних завдань відомчих освітніх закладів. На сьогоднішній день в системі професійної освіти правоохоронних органів намітилися такі тенденції її розвитку: прозорість та запровадження нових форм відбору кадрів, гуманізація та модернізація процесу навчання, впровадження позитивного зарубіжного досвіду підготовки працівників для правоохоронних органів, стандартизація освітнього процесу. Особливої актуальності у цьому напрямі, на нашу думку, набувають питання стандартизації процесу навчання працівників правоохоронних органів в Україні, оскільки, на жаль, до сьогодні у системі освіти правоохоронних органів практично відсутні єдині підходи до питань професійної підготовки кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стандартизації освіти постійно знаходяться в полі зору вчених, зокрема юристів, педагогів, управлінців. Переважно наукові праці у цій сфері було присвячено загальним питанням стандартизації вищої

освіти (Н.В. Дупак [1], О.І. Кисельова, О.В. Янкова [2]), а також юридичної освіти (М.В. Кравчук [3], Р.О. Стефанчук [4-5]). Безпосередньо питання стандартизації в системі професійної освіти правоохоронних органів досліджено фрагментарно, не дивлячись на наявність певних проблем у цій сфері. З огляду на зазначене дослідження питань стандартизації в системі професійної освіти правоохоронних органів вважаємо актуальним і своєчасним.

Мета дослідження. Метою цієї статті є з'ясування основних проблемних питань, пов'язаних із стандартизацією освітнього процесу, та вироблення заходів, що потребують негайної реалізації з метою підвищення якості освіти спеціалістів для правоохоронної системи України.

Виклад основного матеріалу. В спеціалізованій літературі зазначається про необхідність збереження та підвищення якості освіти, що безпосередньо впливає на розвиток суспільства і цивілізації, та в багатьох країнах актуалізується проблема її стандартизації. Стандартизація навчання повинна враховувати не лише якісні показники освіти, але й сукупність суцільної систематизованої програми оволодіння навичками та вмінням, що надають можливість формувати майбутнього фахівця [6, с. 135]. Слід зазначити, що потреба стандартизації процесу навчання працівників правоохоронних органів обумовлюється проблемами, які виникають в освітньому процесі як спеціалізованих навчальних закладів, що готують працівників для правоохоронних органів, так і вузів, які здійснюють підготовку фахівців в галузі знань «Право» за спеціальністю «Право» та галузі знань «Цивільна безпека» за спеціальністю «Правоохоронна діяльність».

На сьогоднішній день серед усіх правоохоронних органів України найбільш розгалуженою системою професійної підготовки кадрів є система навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України, які готують працівників як для Національної поліції України, так і для інших правоохоронних органів. З огляду на це, проблеми стандартизації процесу навчання працівників правоохоронних органів будуть нами розглянуті на прикладі навчальних закладів системи МВС України.

Як відомо, стандартизація – це запровадження єдиних типових форм організації, здійснення чого-небудь [7, с. 1383]. У чинному законодавстві поняття «стандартизації» викладено у однойменному законі України, під яким законодавець розуміє діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [8], однак дія зазначеного закону не поширюється на стандарти у сфері освіти. В науковій літературі стандартизація вищої освіти розглядається як встановлення єдиних вимог до освітньої діяльності, що, однак, не виключає різноманіття способів їх досягнення [2, с. 92]. Як зауважує Н.В. Дупак: «Стандартизація не знищує творчий початок у будь-якій цілеспрямованій діяльності, вона не зводиться до твердого регламентування й алгоритмізації усього. Стандартизація виступає лише як засіб організації діяльності. Загалом, стандартизація спрямована на досягнення належного рівня якості в будь-якій сфері людської діяльності» [1, с. 53].

З огляду на це, під стандартизацією процесу навчання слід розуміти діяльність щодо розробки та впровадження єдиних норм, що визначають вимоги до освітньої діяльності для навчальних закладів, які готують фахівців за однотипними галузями знань і спеціальностями.

Слід відзначити, що певні кроки щодо стандартизації відомчої освіти були започатковані у 2009 році з розробкою і запровадженням типових програм навчальних дисциплін у вузах системи МВС України та у 2011 році із прийняттям Тимчасового галузевого стандарту вищої освіти України підготовки бакалавра галузі знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030402 «Правоохоронна діяльність». У 2015 році керівництвом МВС України було запроваджено типові навчальні плани підготовки

бакалавра галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Однак, галузевого стандарту вищої освіти України підготовки бакалавра як галузі знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030401 «Правознавство», так і галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» взагалі вироблено не було. Враховуючи зміни започатковані Законом України «Про вищу освіту» та затвердженням нового Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, вищезазначені типові нормативні документи втратили свою актуальність і потребують нової редакції.

Крім того, на сьогодні актуалізуються питання формування державних стандартів підготовки поліцейських, які б відповідали б стандартам вищої освіти, вимогам часу та змінам в поліцейській діяльності.

В Законі України «Про Національну поліцію» передбачено ступеневе професійне навчання поліцейських, яке складається з:

- первинної професійної підготовки;
- підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання;
- післядипломної освіти;
- службової підготовки [9].

З огляду на це, вважаємо за необхідне здійснити уніфікацію його процесу на всіх зазначених рівнях шляхом розробки та впровадження стандартів професійного навчання поліцейських, створення єдиних програм післядипломної освіти, розроблення типових програм навчальних дисциплін тощо.

Слід зазначити, що перегляд підходів щодо організаційно-правового забезпечення навчального процесу у відомчих навчальних закладах обумовлені прийняттям у 2014 році нового Закону України «Про вищу освіту» [10], який визначив нові норми навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання. Так, на сьогоднішній день для вищих навчальних закладів навчальне навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить 60 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, кожен з яких вимірюється тридцятьма годинами, а отже для освітнього ступеня «бакалавр» за весь період навчання навчальне навантаження не може перевищувати 240 кредитів. Слід зазначити, що норма у 240 кредитів була дотримана при розробці типових навчальних планів підготовки бакалавра галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затверджених Міністром внутрішніх справ Аваковим А.Б. від 26 червня 2015 року, однак обсяг ряду навчальних дисциплін не відповідає 3 кредитам, що є порушенням норм чинного законодавства. Враховуючи те, що обсяг навчальної дисципліни не може бути меншим за 3 кредити, то для освітнього ступеня «бакалавр» максимальна кількість навчальних дисциплін, що вивчаються не може бути більшою за 80 дисциплін, за умов їх відповідності трьом кредитам. Проте, аналіз обсягів навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки, свідчить про те, що зазначені дисципліни мають обсяг більший ніж 3 кредити. Наприклад, в Тимчасовому галузевому стандарті вищої освіти України для підготовки бакалавра галузі знань 0304 «Правознавство» напряму підготовки 6.030402 «Правоохоронна діяльність» для таких навчальних дисциплін як Кримінальне право передбачено для вивчення 8 кредитів, Криміналістика – 6 кредитів, Кримінальний процес – 4 кредити, а отже загальна кількість навчальних дисциплін, що вивчається повинна бути меншою ніж 80. Крім того, аналіз навчальних планів підготовки фахівців для органів внутрішніх справ з 2006-2015 рр. засвідчив про наявність тенденції дробіння фундаментальних навчальних дисциплін на окремі спецкурси. Як приклад, навчальна дисципліна «Адміністративна діяльність ОВС», на вивчення якої ще у 2006 році відводилося 520 годин, а вже у 2009 році відповідно до Типової програми навчальної дисципліни «Адміністративна діяльність ОВС» її було скорочено до 108 годин, натомість створено ряд спецкурсів на кшталт «Організація служби дільничних інспекторів міліції»,

«Адміністративно-юрисдикційна діяльність міліції громадської безпеки», «Паспортно-візова служба», «Організація охорони громадського порядку» тощо, а у типових навчальних планах підготовки бакалавра галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» її обсяг було зменшено до 90 годин. Така тенденція, безумовно не відповідає стандартам вищої освіти, закладеним у базовому законі. Все це обумовлює необхідність проведення моніторингу навчальних дисциплін, зокрема спецкурсів, на предмет їх укрупнення та вивчення в межах базових професійно-орієнтованих дисциплін. На підтвердження нашої позиції наведемо думку професора Р.О. Стефанчука, який наголошує на необхідності перегляду логічності існування в навчальних планах вищих юридичних навчальних закладів тих чи інших дисциплін. Адже, як він зазначає, в радянський період юристам читали 13 основних юридичних дисциплін, а на сьогодні середня кількість юридичних дисциплін на юридичних факультетах складає 60-70, що є, на його думку, ненормальним, адже призводить до подрібнення великих системних курсів, дублювань та паралелізму при вивченні тих чи інших тем, введенні низки вузьких, затеоретизованих і непотрібних спецкурсів [4, с. 21, 5, с. 298].

Ще однією проблемою, яка на сьогоднішній день залишається не визначеною це питання спеціалізації здобувачів вищої освіти у відомчих навчальних закладах. До 2015 року вищі навчальні заклади системи МВС України готували фахівців у галузі знань 0304 «Право» за напрямами підготовки 6.030401 «Правознавство» та 6.030402 «Правоохоронна діяльність». Із затвердженням нового Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [11] введено спеціальність 081 «Право» замість напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» і віднесено її до галузі знань 08 «Право», і спеціальність «Правоохоронна діяльність» – до галузі знань 26 «Цивільна безпека». Не дивлячись на це, на рівні Міністерства внутрішніх справ України у відомчих нормативно-правових актах будь-яких роз'яснень щодо наявності необхідної спеціалізації працівників для органів і підрозділів, що входять до його структури, до сьогодні не надано. Така сама ситуація щодо підготовки кадрів склалася і в інших правоохоронних органах. Як приклад, слід відзначити, що аналогічною є ситуація і у кваліфікаційно-нормативних документах, які затверджуються Головою Служби безпеки України, що повинні відповідно до Закону України «Про службу безпеки України» визначати юридичну обізнаність працівників [12].

З цього приводу цікавою, на нашу думку, є позиція М.В. Кравчука щодо диференціації державних стандартів, критерієм якої може стати чітко визначений пріоритет: для чого готується правник, в якій сфері він застосовуватиме набуті знання. Якщо для підвищення кваліфікації менеджера, керівника підприємства, установи, тут будуть одні вимоги і стандарти. Але якщо людина готується стати професійним юристом або працювати в державних структурах, тут, вочевидь, слід встановити інші, вищі вимоги. Тобто не обхідно визначити і встановити стандарти для ВНЗ, що готуватимуть фахівців для публічної сфери та юристів, які бажають працювати у сфері приватних інтересів. Відтак автор пропонує виробити єдиний кадастр, класифікатор спеціальностей, різновидів юридичної професії [3, с. 163-164].

Отже, з огляду затвердження нового Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, вкрай важливим залишається питання визначення на рівні як Міністерства внутрішніх справ України, так і інших правоохоронних органів, галузі знань та спеціальності для підготовки працівників для органів та підрозділів, що входять до цих структур.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи вищезазначене, для формування державних галузевих стандартів підготовки працівників правоохоронних органів, які б відповідали стандартам вищої освіти, сучасному етапу державотворення та змінам в правоохоронній діяльності, вважаємо за необхідне вжити таких заходів:

- визначитись з галуззю знань та спеціальністю для підготовки кадрів для правоохоронних органів в цілому та Національної поліції України, зокрема;
- здійснити аналіз моделей професійної підготовки працівників правоохоронних органів зарубіжних країн з метою вироблення та запровадження єдиних стандартів професійного навчання працівників правоохоронних органів в Україні;
- при розробки стандартів професійного навчання врахувати вимоги Закону України «Про вищу освіту» щодо обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти;
- здійснити моніторинг навчальних дисциплін, зокрема спецкурсів, на предмет їх укрупнення та вивчення в межах базових професійно-орієнтованих дисциплін;
- в межах варіативних частин освітньо-професійних програм передбачити формування циклів навчальних дисциплін залежно від специфіки правоохоронної діяльності за вибором здобувачів освіти, що дозволить зазначеним особам самостійно виявляти майбутню професійну орієнтацію.

Сподіваємось, що запропоновані нами заходи сприятимуть удосконаленню організаційно-правового забезпечення навчального процесу в закладах освіти, що здійснюють підготовку кадрів для правоохоронних органів України.

Список використаних джерел:

1. Дупак Н.В. Стандартизація в галузі освіти як комплексна проблема / Н.В. Дупак // Вісник Житомирського державного університету. 2010. – Випуск 52. – С. 53-57
2. Кисельова О.І. Зміст та завдання стандартизації вищої освіти / О.І. Кисельова, О. В. Янкова // Наука і освіта. – 2013. – №6. – С. 90-95.
3. Кравчук М.В. Основні напрями реформування та стандартизації вищої юридичної освіти / М.В. Кравчук // Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал «Порівняльно правові дослідження». – 2009. – № 1. – С.161-167
4. Стефанчук Р.О. Юридична освіта: чи все гаразд? / Р.О. Стефанчук // Бюлетень Міністерства юстиції України . – 2010 . – №9 . – С.18-28;
5. Стефанчук Р.О. До питання стандартизації та вимірювання якості вищої юридичної освіти та науки України / Р.О. Стефанчук // Університетські наукові записки. – 2014. – №4(52). – С. 209-302
6. Кожем'яка І.Я. Порівняльний аналіз стандартизації навчання у країнах світу / [І.Я. Кожем'яка, Л.І. Чистолінова, Л.Ю. Санькова та ін.] // Український морфологічний альманах. – 2011. – № 3. – Том 9. – С. 135-136
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов) / Укладач і гол. Ред. В.Т. Бусел. – К.-Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
8. Про стандартизацію : Закон України від 05 червня 2014 року № 1315-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 31. – Ст.1058
9. Про національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст.379.
10. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 37-38. – Ст.2004.
11. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 38. – Ст. 1147.
12. Про службу безпеки України Закону України від 25 березня 1992 року № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №27. – Ст.382

Мердова Ольга Николаевна,
кандидат юридических наук

(Донецкий юридический институт
МВД Украины, Кривой Рог, Украина)

**СТАНДАРТИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ
СОТРУДНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ
УКРАИНЫ (НА ПРИМЕРЕ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ
СИСТЕМЫ МВД УКРАИНЫ)**

Статья посвящена проблемам стандартизации процесса обучения сотрудников правоохранительных органов. Осуществлен анализ проблемы на примере учебных заведений системы МВД Украины, как структуры, которая имеет наиболее разветвленную систему учебных заведений. Автором выделены основные проблемные вопросы, связанные со стандартизацией образовательного процесса, и предложены меры, требующие немедленной реализации с целью повышения качества образования специалистов для правоохранительной системы.

Ключевые слова: *общественный помощник участкового инспектора милиции, административно-правовой статус, права, обязанности, ответственность.*

Olga N. Merdova,
PhD in the sphere of law
(Donetsk Law Institute of MIA of Ukraine,
Krivoy Rog, Ukraine)

**THE STANDARDIZATION PROCESS OF TRAINING OF LAW
ENFORCEMENT OFFICERS OF UKRAINE (ON THE EXAMPLE
OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF MIA
OF UKRAINE)**

The article deals with the problems of the standardization process of training of law enforcement officers. The analysis of problems was carried out on the example of educational institutions in the system of MIA of Ukraine, as a structure, which has the most extensive education system.

The standardization of the learning process is defined as an activity to develop and implement common standards that define the requirements for the educational activities for institutions, which train specialists in the same type of industry knowledge and specialties. The author highlighted the problem points based on issues related to the standardization of the educational process, including: the lack of state standards knowledge in the branches "Law" specialty "Law" and disciplines "Civil Security" specialty "Law enforcement".

The need of introduction common standards, rules and requirements for all levels of training; clear the definition as the branch of knowledge and specialization for the staff training for law enforcement agencies; bringing the teaching load standards of higher education applicants in accordance with the requirements of the legislation. As a result, the measures of research are proposed. They require immediate implementation in order to improve the quality of education for law enforcement professionals.

Keywords: *standardization, state industry standard, law enforcement agencies, departmental education.*

Надійшла до редколегії 28.02.2016